

*Həsən
ZEYNALOV*

Bakı həmişə xoş nağılların, gözəl firsətlərin və böyük ümidlərin şəhəri olub. Dünyanın bütün ölkələrindəki paytaxtlar insanları öz sehrli cazibəsi ilə cəlb edib. Bu mənada Azərbaycanın digər şəhər və rayonlarında yaşayan insanlar üçün də Bakı cazibəli bir məkan rolunu oynayır. Bu həqiqət yengicəliklər üçün də eynidir. Bakı Yengicə kəndindən də uğurun, təhsilin və elmin mərkəzi kimi görünürdü.

Naxçıvan istər coğrafi baxımdan, istərsə də tarixin gedişi içərisində ölkənin əsas hissəsindən ayrı qalması baxımından bir az kiçik vətən təəssüratı yaradırdı. Elə bu mənada Naxçıvandan Bakıya getmək əlamətdar hadisə olduğu üçün gedəni mütləq xüsusi təmənnaqla yola salardılar. Hələ o gedən insan elm, təhsil almağa yollanırsa o zaman bu vidalaşmalar, xeyir-dua ritualı daha böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. 1967-ci ilin iyul ayında Həsəni də qohum-əqrəbə, yaxın dost-tanış qatarla Bakıya məhz belə böyük ümidlərlə yola saldılar. Çünki Həsənin bu səfəri ali təhsil almaq, həyatda öz ayaqları üzərində dayanmaq üçün atılmış əhəmiyyətli bir addım idi.

Həsən Zeynalov həmin günləri belə xatırlayır: "1967-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra ali təhsil almaq üçün Bakıya yola düşdüm. O vaxtlar Bakıya getmək özü bir hadisə idi. Ona görə dəmir yolu vağzalına məni yola salmağa qohumlarım da gəlmişdilər. Bakıya getmək nə qədər xoş hadisə idisə, 16 yaşımda ilk dəfə öz doğmalarımdan ayrılmaq məni çox kövrəltmişdi. Böyük qardaşım Əziz Bakıda yaşayırdı. Mən onlarda qalacaqdım. Sənədlərimi M.Əzizbəyov adına Neft və Kimya İnstitutunun qiyabi şöbəsinə verdim. Ona görə ki, həm də işləmək və valideynlərimə əlavə xərc yaratmamaq istəyirdim. Məndən başqa, hələ kənddə iki bacım və iki qardaşım var idi. İmtahan verərək mən qəbul oldum və Bakıda Dəmiryolu idarəsinin 803 nömrəli Körpü tikinti İdarəsində iş icraçısı işləyən xalamin əri Hətəm Bəhlulovun həmkəndlilərindən ibarət yaratdığı inşaat briqadasında 1967-ci ildə fəhlə olaraq işə qəbul oldum. Qiyabi oxuduğumdan mən ənənəvi tələbə həyatı yaşamadım.

1969-cu ildə Bakı şəhər Soveti İcraiyyə Komitəsinin Texniki Inventarlaşdırma Bürosuna (TİB) texnik vəzifəsinə qəbul edildim. Büro indiki Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti binasının 1-ci mərtəbəsində yerləşirdi və ye-

raltı və yerüstü bütün tikili və qurğuların, kommunikasiya xətlərinin və s. inventarlaşdırılması, pasportlaşdırılması və qeydiyyatı ilə məşğul olurdu. Bu sahə mənim üçün maraqlı idi. Yəqin ona görə də ilk gündən çox həvəslə işləməyə və işi tez bir zamanda mənimsəməyə başladım. İş yoldaşlarımla əksəriyyəti qeyri-azərbaycanlı idi (rus, erməni, yəhudi və digər millətlərin nümayəndələri). O zaman rus dili dövlət dili sayıldığından, hər yerdə, əsasən də dövlət idarələrində bütün yazışmalar, iclaslar, tədbirlər rusca aparılırdı.

İş yerində mənim sıxıldığım və bəzən rişxəndlə qarşılaşdığım rus dilini mükəmməl bilməməyim idi. Ona görə prinsipial olaraq mən bu dili tez bir zamanda mükəmməl öyrənməyə nail oldum. Və həтта artıq rus dillilə də bəzən müəyyən məsələlərdə mənə müraciət edirdilər. Rəisimiz Abbas Səfər oğlu Sadıqov ağsaqqal, çox qayğıkeş və gözəl insan idi. Məni tez-tez yanına çağırır, işimlə maraqlanardı. O, məni tez bir zamanda mühəndis vəzifəsinə keçirdi. Mən artıq iş yerində qısa zamanda mövqeyimi möhkəmlətmişdim. Bakıda məni ən çox düşündürən dövlət orqanlarında azərbaycanlı kadrların olduqca az olması, rus dilini yaxşı bilməyən, Azərbaycanın rayonlarından gələrək təhsil alan savadlı, vətənpərvər azərbaycanlı gənclərin iş tapa bilməməsi, onlara rişxənd edilməsi idi.

Mən ictimai həyatda da aktiv idim

1969-cu ildə 18 yaşıma tamam olanda Azərbaycan SSR və SSRİ Ali Sovetinə seçkilər keçirilərkən məni "Azərbaycan gəncləri" qəzetinin redaksiyasına dəvət etdilər. Qonşum və dostum Ariflə birgə qəzetin rusca olan versiyası "**Молодежь Азербайджана**" qəzetinə qısa müsahibə verdik. Qəzetdə bizim haqda yazılar və fotolarımızın verilməsi gözlənilməz oldu və hesab edirəm ki, bu mənim üçün yeni bir səhifənin açılışı idi.

Rus dilində nəşr edilən "**Молодежь Азербайджана**" ("Azərbaycan gəncləri") qəzetinin 1969-cu il 14 mart tarixli sayında "Onlar ilk dəfə səs verəcəklər" sərlövhəli məqalədə deyilir ki, "... ayrılmaz dostlar kimi tanınan Həsən Zeynalov və Arif Kərimov ilk dəfə olaraq səsvermə məntəqəsinə gələcəklər. Onlar respublikanın ən qocaman təhsil müəssisəsi olan Neft və Kimya İnstitutunun tələbələridir. Seçki günü ilə bağlı Həsən Zeynalov deyir: "Evdə həmişə eşitmişik ki, səsvermə bayramdır, indi bu bayram mənim üçündür".

Əsərdən parçalar

Zaman keçdikcə

Bakıda azərbaycanlıların, Azərbaycan dilinin yad, özgə və yararsız bir status qazanması, rayonlardan paytaxt Bakıya gələnlərə qarşı ikinci növ insan münasibətinin göstərilməsi, onlara qarşı "çuşka" jarqonundan istifadə edilməsi onun qəlbində yaranmış narahatçılığı artırırdı. Ancaq qəfil eşitdiyi bir xəbər onu narahat edən məsələlərin tezliklə həllini tapacağına dərin bir inam yaratdı. Həmin hadisələri Həsən Zeynalov belə xatırlayır: "1969-cu ilin iyul ayında Mərkəzi Komitənin Plenumunda Azərbaycan SSR DTK-nın sədri Heydər Əliyev Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi vəzifəsinə seçildi. Bakıda bir sükut hökm sürürdü. İlk günlərdə Heydər Əliyev mətbuatda, televiziya da heç görünmədi. Amma hamı nəse yaxşı şeylər olacağını gözləyirdi. Gizlətmirəm, mən də sevinirdim, həm də ona görə ki, o, Naxçıvandan idi. Atamın dayısı İlyas Vəkilovun isə sevincinin həddi-hüdudu yox idi və onu yaxından tanıdığından Azərbaycan naminə böyük dəyişikliklərin baş verəcəyini deyirdi.

Heydər Əliyev ilk dəfə televiziya ekranlarına Şüvəlanda keçirilən Yazıçıların Yaradıcılıq Evinin açılışında çıxdı. Bütün Azərbaycan xalqının arzuladığı hadisə baş verdi: Heydər Əliyev Azərbaycan dilində çıxış edirdi. Hamı yaxşı mənada şok vəziyyətində idi. Ekranı izləyənlər içərisində sevincdən gözləri yaşaranlar da çox idi, biri də mən. O günədək heç bir dövlət tədbirində Azərbaycan dilində çıxış edilməmişdi. İndi isə respublikanın rəhbəri öz dilimizdə çıxış edirdi. Sonra isə ikinci maraqlı hadisə baş verdi. Heydər Əliyev çıxışını bitirəndən sonra yazıçılarla səmimi şərait, münasibət yaratdı, onların təklif və fikirləri ilə maraqlandı.

Söhrab Tahir söz alaraq

Cənubi Azərbaycandan onlara göstərilən qayğıya görə Heydər Əliyevə təşəkkür etdi. O, çıxışında bir neçə dəfə "siz", "biz" sözlərini işlətdi. Heydər Əliyev isə cavabında dedi ki, "Söhrab Tahir, siz-biz sözləri gerek deyil, onların bir əvəzləyicisi var, o da Azərbaycandır. Mən isə Azərbaycan yazıçıları arasında olacağam, onlar bizim ziyalıların ön cərgəsindədirlər".

Həsən Zeynalov Heydər Əliyevin Azərbaycan sevgisinə, böyük Azərbaycan yaratmaq uğrunda uzaqgörən ideyalarına bütün səmimiyyəti ilə bağlıdır və bu mənada Vətənin gələcəyi üçün atılmalı olan addımı, deyilməli olan sözü, verilməli qərarı dəqiq və zamanında həyata keçirməli idi.

"1970-ci ildə Texniki Inventarlaşdırma Bürosunun ilk Partiya Təşkilatının sədri Semyonova Valentina Nikolayevna məni yanına dəvət edərək yaxşı işçi olduğumu, ictimai işlərdə fəal iştirak etdiyimi (mən iş yerində yaradılmış xalq nəzarəti qrupunun sədri idim), kollektivdə hörmət qazandığımı nəzərə alaraq Kommunist Partiyası sıralarına qəbul üçün ərizə yazmağımı təklif etdi. Əlbəttə, o zaman SSRİ dünyanın ən güclü və hegemon dövləti idi. Ölkədə təkpartiyalılıq rejimi mövcud idi. Həyatda inkişaf etmək üçün yalnız partiya üzvü olmaq əsas şərt idi. Yoxsa heç bir vəzifəyə təyin edilə bilməzsən.

Gələcək karyera üçün

bu mütləq lazım idi və partkomun bu təklifi mənə böyük etimad idi. Mən təşəkkür edərək müraciət etdim və 26-lar Rayon Partiya Komitəsi bürosunun qərarı ilə Sov. İKP-nin üzvlüyünə namizəd qəbul edildim (nizamnaməyə əsasən bir il sınaq müddətində namizəd olmalısən). Bir ildən sonra isə üzvlüyə qəbul edildim. Bir müddətdən sonra məni böyük mühəndis vəzifəsinə təyin etdilər".

Həsən Zeynalov Sultan müəllimin Kommunist Partiyasına olan münasibətini və əsl vətənpərvər kimi qəlbində sirli saxladığı türkcülük məhəbbətini belə ifadə edir və atasını: "Mənim həyat müəllimim mərhum atamdır", - deyər qiymətləndirir. "Atamın zəngin ömür və prinsipləri həmişə mənə nüsxə olub. O, Naxçıvanın ən nüfuzlu pedaqoqu olmaqla bərabər, sayılıb-seçilən ağsaqqal kimi də böyük nüfuz qazanmışdı. Ona dəfələrlə Naxçıvanda yüksək vəzifə, o cümlədən Şərur rayon Təhsil Şöbəsinə müdir vəzifəsi təklif edilmişdi. Lakin bunun üçün atam Kommunist Partiyasının sıralarına daxil olmalı idi. Açıq formada demirdi ki, kommunist olmaq istəmirəm, sadəcə vəzifə istəmədiyini bildirirdi. Təbii ki, onun kommunist olmaq istəməməsi mənə çoxlu suallar yaradırdı. Orta məktəbi bitirib mən də öz karyeramı qurmaq üçün ali təhsil al-

maq və irəli getməyin yollarını axtarırdım. Ümumiyyətlə, Sovet dövründə türk-müsəlmanlar üçün belə bir fikir vardı: karyera qurmaq üçün kommunist olmalısən, rus dilini bilməlisən, həyat yoldaşın başqa millətdən, rus və ya erməni olmalıdır. Mən də ali təhsil aldığım vaxtlar Kommunist Partiyasının sıralarına daxil olmaq və rus dilini öyrənməyi qarşıma əsas məqsəd qoymuşdum. Ailə qurmaq haqqında düşünmək hələ tez idi və istənilən halda mən qeyri-azərbaycanlı ilə nigah bağlaya bilməzdim. Bu barədə heç kiminlə bölüşmürdüm. Sadəcə ailənin milli bütövlüyü mənim düşüncəmdə alternativsiz olaraq özünə yer qazanmışdı.

Mən kommunist olmaq barədə fikrimi atama söyləyəndə

o, buna etiraz etmədi. Qeyd etdiyim kimi, baxmayaraq özü partiya sıralarına daxil olmaq təkliflərini qəbul etməmişdi. Beləliklə, kommunist oldum və təbii ki, həyatımı Sovet qanunları çərçivəsində qurdum. Bununla belə Azərbaycan tarixinin gizli qalan səhifələrindən də xəbərsiz deyildim. Türkiyədə yaşayan Əkbər dayımın hansı səbəbdən qardaş ölkəyə pənah aparması, atamın "yarpaq" və "torpaq" sözlərini nə üçün başqalarından fərqli tələffüz etməsi, onun nə üçün Kommunist Partiyası sıralarına daxil olmaqdan imtinası və mənim bu barədə fikrimə zidd getməməsi mənə çoxsaylı suallar yaradırdı. Böyük şair və dramaturq, zəmanəsinin ən güclü ziyalılarından olan Hüseyn Cavidə böyük ehtiram bəsləməklə, hələ uşaqlıq illərindən Cavidə bizə sevdirmişdi. Onun qəlbində tək-cə Hüseyn Cavidin poeziya dünyasına böyük məhəbbət deyil, eyni zamanda Mikayıl Müşfiq poeziyasına olan qərribə sevgi də var idi. Bu səmimi sevginin mənə yaratdığı təsir hər iki ədibin dəyərini zamanında dərk etməyimə əhəmiyyətli dərəcədə kömək etmişdir. Hər ikisinin əsərlərinin və külliyyatının atamın zəngin kitabxanasında xüsusi yeri var idi. Onu da qeyd edirəm ki, atamla bağlı yaranmış bu suallara XX əsrin sonunda ermənilərin Dağlıq Qarabağa olan əsassız iddialarından sonra ölkəmizdə başlanan ictimai-siyasi proseslərin fonunda cavab tapa bildim və 20 Yanvar faciəsinə etiraz olaraq kommunist biletimi partiya sıralarından çıxmaq barədə ərizəmlə birlikdə təhvil verdim..."

(ardı növbəti sayımızda)